

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний авіаційний університет
Aix-Marseille Université (France)
TESOL – Ukraine

**НАЦІОНАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ
В МОВІ І КУЛЬТУРІ**

Збірник наукових праць

Київ 2017

УДК 821.09(100)(082)

НЗ5

Національна ідентичність в мові і культурі: збірник наукових
НЗ5 праць / за заг. ред. А.Г. Гудманяна. О.Г. Шостак. - К.:Талком, 2017. -
343 с.

ISBN 978-617-7397-36-5

Збірник містить тексти доповідей X Міжнародної конференції з питань національної ідентичності в мові і культурі, що відбулася 17-18 травня 2017 року на кафедрі іноземних мов і прикладної лінгвістики Навчально-наукового Гуманітарного інституту Національного авіаційного університету (м. Київ, Україна).

Організаційний комітет

Голова оргкомітету:

Гудманян А.Г., д-р філол. наук, проф., директор Навчально-наукового Гуманітарного інституту Національного авіаційного університету

Заступник голови:

Шостак О.Г., канд. філол. наук, доцент, зав. кафедрою іноземних мов і прикладної лінгвістики Навчально-наукового Гуманітарного інституту Національного авіаційного університету

Члени оргкомітету:

Артюшкіна О., канд. наук з лінгвістики, доцент каф-ри славістики, університет Екс-Марсель, м. Екс-ан-Прованс, (Франція)

Раду А.І., канд. філол. наук, доцент кафедри іноземних мов для гуманітарних факультетів Львівського національного університету імені Івана Франка

Рецензенти:

Дудок Р.І., д-р філол. наук, проф., зав. кафедрою іноземних мов для гуманітарних факультетів Львівського національного університету імені Івана Франка

Мосенкіс Ю.Л., док. філол. наук, професор, професор кафедри сучасної української мови Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Чеснокова А.В., проф. каф-ри англ. філол. і перекладу Київського університету імені Бориса Грінченка

*Рекомендовано до друку Вченою радою Гуманітарного інституту
(Протокол № 3 від 19 квітня 2017 р.)*

ISBN 978-617-7397-36-5

© Національний авіаційний університет, 2017

© Колектив авторів, 2017

Олена Пасічник
Кандидат філологічних наук, доцент
Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія
імені Тараса Шевченка
м. Кременець

КУЛЬТУРОЛОГІЧНІ МОТИВИ В ЛИСТАХ ЮЛІУША СЛОВАЦЬКОГО ДО МАТЕРІ

Листи є фактом приватного життя їхніх авторів, а листи діячів мистецтва – фактором мистецького життя певної нації. Саме тому важливе місце у вивченні життєпису і творчості митця слова, зокрема, й Юліуша Словацького, займає епістолографія.

Юліуш Словацький (1809-1849) – відомий польський поет, котрий відразу виступає як переконаний романтик [1, с. 486]. Серед дослідників життя і творчості знаного митця слова, філософа і пророка – Микола Бажан, Григорій Вервес, Роман Гром'як, Марія Дерналович, Микола Жулинський, Станіслава Левинська, Роман Лубківський, Дмитро Павличко, Ростислав Радишевський, Микола Рильський, наукові працівники обласного літературно-меморіального музею Юліуша Словацького на чолі з його директором Тамарою Сеніною (м. Кременець) та інші. Зокрема, епістолярну спадщину Словацького Р. Радишевський назвав «повною чарів» [3].

Мета тез – проаналізувати листи Юліуша Словацького до матері під кутом зору їхнього культурологічного аспекту.

У 2009 році, у рік 200-річчя із дня народження Юліуша Словацького, виходить збірник «Листи до Матері», який вміщує 27 вибраних листів видатного польського поета-романтика. Вони надходили з еміграції у м. Кременець, малу батьківщину митця слова, і були адресовані матері Саломеї Словацькій-Бекю. Уперше українською мовою їх переклала бувший науковий працівник Кременецького краєзнавчого музею Маргарита Гецевич. Листи були написані у різних містах: Дрездені, Лондоні, Парижі, Женеві, Неаполі, Римі, Бейруті, Вейту, Остенде, Ліворно, Флоренції.

Майже у кожному листі до Саломеї Бекю читач зустрічає розповіді поета про місця, які він відвідав, про сучасну йому оперну музику й театральні вистави, про власні творчі плани та критичні відгуки на тогочасну літературу. «Этот истый интеллектуал, - розповідає Марія Дерналович, - ищет впечатлений в театре, в картинных галереях и неизменно в книгах. В польской литературе его интересовал больше всего тот, с кем в будущем он мечтал сравняться в мастерстве: Мицкевич. < ... > Прекрасно – день ото

дня все лучше – Словацький орієнтувався і в європейській літературі» [2, с. 36].

У Парижі Словацький знайшов одне із джерел натхнення для своїх майбутніх драм – романтичну оперу. У листі від 10 грудня 1831 року поет розповідає Саломеї, що він «був на відомій новій романтичній опері «Роберт-Диявол». В цілій Європі ніде не поставлять цієї опери – така чудова і трохи в душі «Вільного стрільця» – прегарна музика < ... > Автор музики – Месрбер. Словом: опера зробила крок уперед» [4, с. 36]. Словацький у захваті від вистави, від її музичного супроводу та художнього оформлення, адже це вже може втілювати творчу фантазію поета-романтика. На жаль, митець слова так і не побачив жодну свою драму на сцені. Із листів Словацького до матері дізнаємося про критичне ставлення поета до французького театру: «Був у кількох театрах. Не можете собі уявити, як французи жакливо грають трагедію – кожний вірш проходить через неприродні для голосу гами» [4, с. 29].

У листі від 12 квітня 1831 року Словацький згадує видатного оперного співака Тарквіні, котрий виконував псалом у Дрезденському католицькому костелі.

Завдячуючи листам до матері з Парижу, дізнаємося про діяльність Словацького-поета й інтелектуала. Він бере уроки іспанської мови для того, щоб добре розуміти «Дон Кіхота» і читати трагедії Кальдерона.

Словацький підкреслює, що роману Сервантеса немає нічого рівного, а трагедії Кальдерона будуть для нього джерелом: «Брав уроки іспанської мови і тепер вже добре розумію «Дон Кіхота» < ... >. Я вчився іспанської мови тільки для того, щоб читати трагедії Кальдерона < ... > що то буде для мене джерело! Їх є кілька сотень» [4, с. 27].

Ці рядки з листа свідчать про зацікавлення найвидатнішим іспанським письменником – представником бароко, яке стане поетові близьким. Творчість Кальдерона найбільше вплинула на романтичний театр. Проте головним учителем для Словацького був Шекспір, про що свідчать листи поета до матері. Митець слова написав новий театральний твір-трагедію «Балладина», яку вважав найкращою. «Якщо вона має родинну схожість з якимось знайомим твором, - розповідає він Саломеї Бекю, - то хіба з «Королем Ліром» Шекспіра. О, якби вона стала колись поряд з «Королем Ліром». Шекспір і Данте – тепер мої улюбленці, і так вже два роки. Чим більше я вчитуюсь в обох, тим більше бачу краси» [4, с. 99].

Словацький чудово орієнтується в літературі. У листах до матері він згадує Віктора Гюго, американця Купера, новий роман «Браво»

якого викликав у поета навіть сльози; розповідає про зустрічі зі «старим патріархом» Сенкевичем, просить прислати йому «польські книжки» Кохановського Яна та Кохановського Пьотра. Їхні твори стали для Словацького невичерпним джерелом радості, тому він читає їх щодня. Перебуваючи в гарних місцях, поет думає про маму, і в тих гарних місцях на його уста проситься рефрен пісеньки Гете: «Чи знаєш цей край, чи знаєш його, о, моя мила? Там був би рай, якби ти зі мною була». Французькій літературі митець слова найчастіше дає суворі оцінки. Винятки він робить для Жорж Санд і Руссо. У листі від 24 березня 1834 р. із Женеви він розповідає Саломеї Бекю, що «зараз у Франції є новаторка, яка скоро затьмарить мадам де Сталь – це наче Байрон у спідниці, себто Байрон в прозі. Невідомо дотепер з певністю, як називається, бо укривається під чоловічим псевдонімом Жорж Санд – але, мабуть, є жінкою. Деякі газети писали, що це пані Дюдеван. Написала три пречудових романи: «Індіана», другий – «Валентино» і тепер третій – «Лелія». Перших два пречудові, останній – дивний і більше на поему, ніж на роман подібний. Отже, це літературні новини, які мали цікавити дам. Старайтеся, Мамо, прочитати котрийсь з її романів, а краще якийсь з двох перших» [4, с. 68].

У листі від 28 вересня 1834 р. поет підкреслює, що французька література його мало обходить, а перевагу він надає Жорж Санд. Він знову радить мамі прочитати її романи «Індіана» та «Валентино».

У наступному листі із Женеви Словацький констатує, що «в тутешній літературі мало тепер нового, майже вся література кривава і якась несправжня» [4, с. 97].

І лише романи Жорж Санд він називає «гарними». У Женеві поет із слізьми дивився на відкриття пам'ятника Руссо [4, с. 111]. Відкриття цієї статуї було святом для місцевого населення.

У Парижі 7 серпня 1832 року відбулася перша зустріч-знайомство Словацького та Адама Міцкевича. Митці слова обмінювалися компліментами, при тому Словацький підкреслив, що вважає Міцкевича «першим поетом» [4, с. 40].

У листі від 18 грудня 1834 року Юліуш дає оцінку одній із поем Міцкевича: «Нова поема Адама також збудила в мені багато відчуттів минулого. Дуже гарна поема – подібна до роману В. Скотта, написаного віршами < ... > Багато описів місць – неба, ставків, лісів – намальовано рукою майстра. Вся природа живе і відчуває < ... > Ця поема цілком іншого роду, ніж усі попередні твори Адама < ... > Хотілось би, щоб ви цю поему скоро могли прочитати ...» [4, с. 101]. У свою чергу, Міцкевич високо оцінює

поезію Словацького, порівнює її з будівлею в «прекрасному архітектурному стилі» [4, с. 41].

Перебуваючи в Римі навесні 1836 року, Юліуш Словацький «був на тутешньому англійському цвинтарі і бачив у гробниці двох поетів» – Кітса і друга Байрона Шеллі. Митець слова пояснює причину смерті молодого Кітса: «Гостра критика одної з англійських газет вбила його, - тобто він захворів на меланхолію, потім на сухоти і поховано його у Римі» [4, с. 118].

Подорожуючи різними містами і країнами, Словацький відвідує бібліотеки, музеї, пам'ятні місця. Саломеї Бекю він розповідає про найкращого гравера в Європі Олещинського, про бібліотеку Японського палацу у Дрездені, де зберігаються автентичні листи Лютера, Вікліфа та інших. Часто цілі дні він проводив в «славетній галереї картин і скульптур в Луврі» [4, с. 34].

Словацький констатує: «Мандрівка дає дуже багато вражень, шкода лише, що все виявляється не таким гарним, як було в уяві, - і потім залишаються в пам'яті два образи – один такий, який повинен бути, намальований очима; другий – гарніший, колись створений уявою. Колись утвориться третій, найгарніший – з уяви і сонного пригадування і з'єднає в собі все найгарніше з тих трьох образів» [4, с. 28]. Польський поет-романтик дивується, як Байрон міг писати на місці.

Отже, уважне прочитання та аналіз листів Юліуша Словацького до матері свідчить про широкий кругозір, обізнаність поета-інтелектуала в різних галузях мистецтва, вміння орієнтуватися в тогочасній літературі, бажання поділитися із Саломеєю Бекю новими враженнями від подорожей країнами світу.

Література

1. История всемирной литературы в девяти томах. Т. 6. – М. : Изд. «Наука»; 1989. – 880 с.
2. Мария Дерналович. Юлиуш Словацкий. – Варшава : Издательство Интерпресс, 1986. – 144 с.
3. Радишевський Р.П. Юліуш Словацький. – К. : Дніпро, 1985. – с. 204.
4. Юліуш Словацький. Листи до матері : (Вибрані із кременецькими мотивами) / пер. з польськ. Маргарити Гецевич; [упорядкув. та вступ. ст. Тамари Сеніної; літ. ред. Світлани Винниченко] – Тернопіль : Терно-граф, 2009. – 248 с.